

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1937 kl. 4.30 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring i författningarna rörande val till landstingen m. fl. val.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 24 i första kammaren av herr *Hamrin m. fl.* och nr 46 i andra kammaren av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande möjligheterna till sådan ändring i författningarna rörande val till landstingen m. m., att vid mandatfördelningen största möjliga hänsyn toges till de politiska gruppernas styrka inom valområdet i dess helhet samt om framläggande av förslag i ämnet till 1938 års riksdag».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I syfte att vid landstingsmannavalen åstadkomma större proportionalitet mellan partierna vidtogos åren 1918 och 1924 sådana ändringar i de vid valsättets införande antagna bestämmelserna om landstingsområdes indelning i valkretsar, att för varje valkrets därefter i regel utses minst 5 och högst 9 landstingsmän mot minst 3 och, på landet, högst 6 landstingsmän enligt 1909 års regler. I samma syfte hava år 1926 de för andrakammarvalens vidkommande tidigare införda bestämmelserna om s. k. valteknisk samverkan gjorts tillämpliga jämväl å landstingsmannavalen.

Motioner med syfte att vid landstingsmannavalen tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras röstetal inom landstingsområdet i dess helhet voro föremål för de två senaste riksdagarnas prövning. Förslagen avstyrktes av konstitutionsutskottet och avslogos av riksdagen. Utskottet hänvisade härvid till de skäl, som anförts emot införande av ett system med utjämningsförfarande vid andrakammarvalen, skäl som i huvudsak ägde giltighet även ifråga om landstingsmannavalen.

Att göra landstingsområdet till en enda valkrets vid landstingsmannavalen för att skapa ökad proportionell rättvisa vid dessa val skulle strida mot den i landstingslagens 1 § angivna principen om landstinget som en representation för »länets landsbygd och de städer i länet, som deltaga i landsting». Att åter som motionärerna närmast tänka sig tillämpa ett system med utjämningsförfarande vid ifrågavarande val skulle som en logisk konsekvens medföra införandet av motsvarande valmetod även för andrakam-

marvalen. Utskottet har emellertid redan i utlåtande nr 7 avstyrkt ett av andra motionärer väckt förslag härom. Något behov av sådana lagändringar att en ökad proportionalitet möjliggöres vid landstingsmannavalen har för övrigt icke kommit till uttryck inom landstingen själva och torde icke heller föreligga. Landstingen hava sålunda hittills icke funnit skäl att begagna den möjlighet som enligt landstingslagen föreligger att uppdelat landstingsområdet i så litet antal valkretsar som möjligt med högsta möjliga antal landstingsmän i varje.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 2 mars 1937.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: herrar Reuterskiöld, Hallén, Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl*, Sandegård, Bergman, Källman, Carl Lindmark*, Nils Andersson, Andersson i Igelboda, Lindskog*, Holmbäck, Lundqvist, Andersson i Malmö*, Andersson i Ovanmyra*, Werner i Höjen, Fält och Sundström i Skövde*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

- 1) av herrar *Källman* och *Nils Andersson* beträffande motiveringen.
- 2) av herrar *Bergman* och *Holmbäck*, som anförde:

»De skäl, som anförts för avslag på motionerna, synas oss allt annat än bärande. Ett system, som exempelvis i ett län vid senaste landstingsmannaval kunde låta ett parti erhålla sex mandat och ett annat två, under det bägge partiernas röstetal inom länet voro ungefär lika stora, eller som i ett annat län gjorde ett parti fullständigt orepresenterat, ehuru det vid en verkligt proportionell mandatfördelning bort få fyra mandat — ett sådant system kan omöjligen anses rättvist.

Vi yrka i anslutning till motionerna nr 24 i första kammaren av herr Hamrin m. fl. och nr 46 i andra kammaren av herr Andersson i Rasjön m. fl. samt under hänvisning i tillämpliga delar till vad som anföres i vår reservation till utskottets utlåtande nr 7 rörande mandatfördelningen vid andra-kammarvalen,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande möjligheterna till sådan ändring i författningarna rörande val till landstingen m. m., att vid mandatfördelningen största möjliga hänsyn toges till de politiska gruppernas styrka inom valområdet i dess helhet samt om framläggande av förslag i ämnet till 1938 års riksdag.»

3) av herrar *Lindskog* och *Lundqvist*, vilka ansett att utskottets utlåtande borde ha haft följande lydelse:

»I syfte att — — — jämväl å landstingsmannavalen.

Motioner med syfte — — — i fråga om landstingsmannavalen.

Att, som motionärerna närmast tänkt sig, vid val till landsting tillämpa ett system med utjämningsförfarande skulle som en logisk konsekvens medföra införandet av motsvarande valmetod även för andrakammarvalen. Utskottet har emellertid redan i utlåtande nr 7 avstyrkt ett av andra motionärer väckt förslag härom.

I ett hänseende anser utskottet emellertid, att en revision av gällande bestämmelser angående val till landsting bör tagas i övervägande.

Enligt 1924 års lag om landsting skola valkretsarna utmätas så, att antalet landstingsmän i varje valkrets skall utgöra lägst 5 och högst 9, försåvitt icke särskilda omständigheter kunna föranleda fastställande av valkretsar med lägre mandattal.

Vid senaste landstingsval hade av 189 kretsar 26 en lägre mandatsiffra än det av lagen som normalt fastställda minimum. I övrigt valde 39 kretsar 5 landstingsmän, 57 6, 36 7, 21 8 och 10 kretsar 9 landstingsmän.

Även om flertalet kretsar alltså väljer minst sex landstingsmän, kan det dock icke förnekas, att förekomsten av så stort antal valkretsar med endast fyra, fem och sex representanter knappast gör det möjligt att få en landstingsrepresentation som i önskvärd utsträckning avspeglar och ger proportionell rättvisa åt de bland väljarna utbredda olika uppfattningarna. Beaktas bör härvid jämväl, att folkminskningen på den rena landsbygden redan visat sig innebära en tendens till reducering av valkretsarnas mandatsiffra, en tendens, som man nog även i fortsättningen måste räkna med, så länge den nuvarande kretsindelningen upprätthålles.

Sant är visserligen, att man redan inom den nuvarande lagstiftningens ram bör kunna åstadkomma sådana jämkningar uppåt av kretsarnas storlek, att de till fördelning förekommande mandaten bättre än hittills tillgodose kraven på proportionell rättvisa. Det synes dock utskottet, som om en

omprövning vore motiverad, huruvida icke hänsynen till en rättvis mandatfördelning borde föranleda vissa lagändringar med bl. a. höjning av såväl den normalt lägsta som den högsta gränsen för antalet landstingsmän inom en valkrets. Önskvärt synes vara, att möjlighet skapas att utan de nuvarande kretsarnas sprängning på lämpligt sätt hopslå tvenne nuvarande mindre kretsar.

Därest riksdagen i år uttalar sig för en utredning om större landstingsvalkretsar och därom begär lagförslag till nästa års riksdag, synes det icke böra vara uteslutet, att landstingen redan till 1938 års val kunde genomföra den nya valkretsindelningen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 24 och II: 46 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående möjligheterna att för ernående av rättvisare mandatfördelning öka storleken av valkretsarna vid landstingsmannaval samt om framläggande om möjligt redan för 1938 års riksdag av det förslag, som därav kan föranledas.»
